

GÖTEBORGS UNIVERSITET
INSTITUTIONEN FÖR SOCIALT ARBETE

De osynliga barnen?

- en kvalitativ studie om barns vardag på kvinnojourer

Socionomprogrammet, hösten 2008

C-uppsats

Författare: Malin Orest

Handledare: Karin Lundén

FÖRORD

Jag vill rikta ett stort tack till personalen på kvinnojourerna som tog sig tid att träffa mig så att denna studie blev möjlig.

Jag vill även rikta ett stort tack till min handledare Karin Lundén som har varit ett stort stöd. Tack för all uppmuntran, råd och stöd under hela studiens tid!

Jag vill till sist, men inte minst, tacka min familj för att de har stöttat mig i mitt arbete med min c-uppsats. Även om det har varit tufft ibland har ni gett mig all tid som jag har behövt.

TACK!

Abstract

Titel De osynliga barnen?

- en kvalitativ studie om barns vardag på kvinnojour

Författare Malin Orest

Nyckelord barns vardag, kvinnojour, omsorgssvikt, anknytning, coping, gemensam vårdnad

Anmälningar av barnmisshandel ökar för varje år. I många av dessa fallen är det misshandel i hemmiljö som gör att barnet tillsammans med sin mamma måste fly till en kvinnojour. Syftet med denna kvalitativa studie var att undersöka hur barns vardag ser ut när de bor på en kvinnojour. För att undersöka detta har följande fyra frågeställningar använts:

Hur ser personalen på barnens vardag i allmänhet? Hur arbetar personalen med att hjälpa barnen med skolarbete, aktiviteter och kontakter? Hur anser personalen att deras kunskapsnivå är för att möta barnen i deras vardag? Hur fungerar barns vardag när de bor på kvinnojour?

För att finna svar på detta har enskilda intervjuer genomförts med personalen vid sex olika kvinnojouren i Göteborg och i några av de angränsande kommunerna. Intervjuerna har sedan analyserats kvalitativt genom att dela in svaren i huvud- och underkategorier. Huvudkategorierna som redovisas i resultatet är bakgrund, barns behov, personalens roll, mammas situation, barnens situation, barnens aktiviteter och barnens stöd.

Av resultatet framgår att personalens målsättning är att barnen ska få en så bra vistelse som möjligt på kvinnojouren, men att det finns vissa hinder i vägen för detta. Möjlighet för aktiviteter är begränsad på grund av ekonomiska resurser. Barnen går för det mesta kvar i skolan men det kan vara problematiskt när föräldrarna har gemensam vårdnad. Samtliga kvinnojouren har nätverk med bland annat psykologer som kan kontaktas om behov finns. Hur samarbetet fungerar med andra myndigheter varierade mellan de olika kommunerna och stadsdelarna.

Kvinnorna som jobbar på kvinnojouren är eldsjälar som gör vad de kan för mammorna och barnen utifrån de förutsättningar som de har. Både ekonomiska och rent fysiska. Skillnaderna mellan de olika kvinnojouren är stora beroende på vilken miljö som de bedrivs i.

I tidigare undersökningar har påvisats att man behöver se över barns situation på kvinnojouren då det i många fall är bristfälligt. Utifrån mitt resultat anser jag att detta fortfarande är något som behöver förbättras även om mycket redan har gjorts.

1 INLEDNING	sid 1
1.1 Bakgrund	sid 1
1.2 Syfte och frågeställning	sid 1
1.3 Tidigare forskning	sid 1
2 TEORETISKA PERSPEKTIV	sid 4
2.1 Anknytningsteori	sid 4
2.2 Coping	sid 6
3 METOD	sid 7
3.1 Urval och tillvägagångssätt	sid 7
3.2 Intervjuerna	sid 8
3.3 Analys av material	sid 9
3.4 Validitet	sid 10
3.5 Reliabilitet	sid 11
3.6 Generaliserbarhet	sid 11
3.7 Etiska överväganden	sid 12
4 RESULTAT	sid 12
4.1 Personalens bakgrund	sid 13
4.2 Barns behov för en bra vardag	sid 15
4.3 Personalens roll på kvinnojouren	sid 16
4.4 Mammans situation på kvinnojouren	sid 17
4.5 Barnens situation på kvinnojouren	sid 18
4.6 Barnens möjligheter till aktiviteter på kvinnojouren	sid 19
4.7 Barnens möjligheter till stöd på kvinnojouren	sid 20
4.8 Personalens önskemål om framtiden	sid 21
5 DISKUSSION	sid 22
5.1 Hur ser personalen på barnens vardag i allmänhet?	sid 22
5.2 Hur arbetar personalen med att hjälpa barnen med skolarbete, aktiviteter och kontakter?	sid 22
5.3 Hur anser personalen att deras kunskapsnivå är för att möta barnen i deras vardag?	sid 24
5.4 Hur ser barns vardag ut när de bor på kvinnojour?	sid 25
6 AVSLUTANDE TANKAR	sid 26
7 KÄLLFÖRTECKNING	sid 29
8 BILAGOR	
8.1 Intervjuguiden	sid 31

1 INLEDNING

1.1 Bakgrund

Det finns cirka 160 kvinno- och tjejjourer i Sverige. Dessa är medlemmar i de två riksorganisationerna som finns: Riksorganisationen för kvinnojourer och tjejjourer i Sverige (ROKS) och Sveriges Kvinnojourers förbund (SKR). Varje år söker kvinnor en fristad på kvinnojourer runt om i landet. En stor del av dessa kvinnor kommer med sina barn. Barnen har upplevt hur pappa misshandlar mamma, både fysiskt och psykiskt. Många gånger har även barnet självt varit utsatt för misshandel. Oavsett vilken upplevelse barnet har haft så behöver det stöd i sin situation (<http://www.kvinnojour.com>).

1.2 Syfte och frågeställningar

Syftet med studien är att få svar på om barn kan få en stabil vardag även när de bor med sin mamma på kvinnojour och hur personalen arbetar för detta idag. Om det är så att personalen som kommer i kontakt med barn som behöver flytta och bo på en kvinnojour, har den kunskap som behövs för att hantera situationen. Med stöd av nedan frågeställningar gjordes ett försök att få en helhetsbild av barnens vardag på kvinnojourer.

Frågeställningarna är:

- Hur ser personalen på barnens vardag i allmänhet?
- Hur arbetar personalen med att hjälpa barnen med skolarbete, aktiviteter och kontakter?
- Hur anser personalen att deras kunskapsnivå är för att möta barnen i deras vardag?
- Hur fungerar barns vardag när de bor på kvinnojour?

1.3 Tidigare forskning

Under 2007 gjordes i hela landet drygt 9600 anmälningar till polisen om barnmisshandel. Detta var en ökning från 2006 med 13 % för barn i åldern 0-6 år och med 8 % för barn i åldern 7-14 år. Ser man till Västra Götaland har anmälningarna av barnmisshandel ökat även där. 2007 var det drygt 1300 anmälningar av barnmisshandel jämfört med 2006 då samma brott anmäls vid drygt 1200 tillfällen. Ser man på de senaste årens statistik så har anmälningarna ökat kraftigt. Jämför man siffrorna med anmälningarna från 2000 så har antalet anmälningar om barnmisshandel fördubblats (www.bra.se). En trolig förklaring till

detta är att fler anmäler idag än tidigare. Det finns dock en oro att det finns ett stort mörkertal som inte framkommer av statistiken.

Det finns en mängd forskning om barn som far illa och hur det påverkar dem i framtiden. Det finns även en del skrivet om hur situationen ser ut för barn och mammor när de bor på kvinnojourer. I dessa fall har man talat med mammorna och i något fall även med barnen. Vid sökning efter tidigare forskning har jag funnit forskning om barns utveckling, utsatta barn, utsatta kvinnor och hur barn påverkas av kriser i livet.

I sökning efter tidigare forskning har jag inte funnit någon forskning som specifikt handlar om barns vardag när de bor på kvinnojour. Däremot finns forskning som berör närliggande områden.

Kjerstin Almqvist och Anders Broberg (2004) har skrivit om hur det påverkar både barnen och mammorna när de drabbas av våld i nära relationer samt vilken hjälp de behöver. I studien intervjuades 50 mammor och 86 barn som har bott på kvinnojourer i Göteborg. I studien uppmärksammades stora brister gällande barnens situation på kvinnojourer. Med bakgrund av detta kom Almqvist och Broberg fram till förslag på åtgärder som de ansåg var nödvändiga för en skälig levnadsnivå på kvinnojourer. I studien tas problemet med gemensam vårdnad upp och författarna anser att detta måste förändras så att barnen kan få den hjälp de behöver utan att pappan ska kunna sätta stopp för det. Något annat som de tar upp är att tiden som kvinnorna och deras barn lever på kvinnojouren måste kortas ner. De tar upp problematiken som finns med att det är svårt för kvinnorna att få någon bostad. Det sista de tar upp bland åtgärder de anser behöver tas är att miljön för barnen måste förbättras. Hur utrymme för lek och aktiviteter ofta är för dåligt och behöver förbättras.

Maria Eriksson, Helene Biller och Dag Balkmar (2006) har gjort en kvalitativ studie där de undersökt verksamheter som arbetar mot män som utövar våld mot kvinnor och barnens upplevelser av detta. Det barnperspektiv som de beskriver i avhandlingen avser barns säkerhet och vilka insatser man gör för att tillgodose barnens behov. Eriksson m.fl. anser att barn upplever våldet och inte att de bevitnar det. Denna upplevelse måste de, enligt Eriksson m.fl., få hjälp att hantera av professionella. Det förekommer även stora brister enligt studien när det gäller bemötande och hanterande av barn som har upplevt våld mot mamman. Det behövs tydligare rutiner för hur man ska gå tillväga och barnen behöver få enskilda samtal omgående i sin krissituation. Man behöver även arbeta mer strukturerat för att hjälpa barnet skapa en bra relation till sin mamma igen.

Knut Sundell m.fl. (Sundell, Lundström, Sjöberg & Wettergren, 1992) har gjort en studie där man undersökte i vilken omfattning personalen inom barnomsorgen misstänkte att barn for illa i hemmet. I studien intervjuade man samtliga daghem och deltidsförskolor i tre olika socialdistrikt i Stockholm avseende år 1990. I studien ville man bland annat ta reda på hur vanligt det var att personalen misstänkte att ett barn for illa. Av studien framkom att bland de undersökta distrikten misstänkte personalen att 3 % av barnen for illa i hemmet. Det motsvarade i studien ett barn på varannan förskoleavdelning. Av studien framkom även att det bland dessa barn fanns 14 gånger fler utsatta barn i höghusbebyggelse än i villabebyggelse.

Sundell m.fl. uppger att en anledning till att det är 3 % som misstänktes fara illa i hemmet och inte fler kan bland annat vara att personalen inte vågat svara av rädsla för att man skulle kunna förstå vem det var. Studien visade även att samarbetet mellan barnomsorgen och individ- och familjeomsorgen fungerade dåligt när det gällde misstankar om barn som far illa. Personalen vid förskolorna hade endast fått information om en tredjedel av de barn som utreddes av socialsekreterare.

I en rapport följde Knut Sundell och Birgit Flodin (1994) upp resultaten från ovan nämnda studie för att se vad som har hänt med barnen och för att se om samarbetet mellan de olika instanserna utvecklats. Av rapporten framgår att ungefär två tredjedelar av de barn som förskolepersonalen misstänkte far illa i hemmet hade varit eller var aktuella hos individ- och familjeomsorgen. Genomsnittstiden innan en undersökning startades från att förskolepersonalen misstänkte att barnet far illa var 14 månader. I rapporten kommer Sundell och Flodin fram till att risken finns att vartannat barn där misstanke fanns aldrig utreddes då förskolepersonalen inte rapporterade vidare till individ- och familjeomsorgen.

Det finns även andra undersökningar om barn som upplever våld. Rädda Barnen startade 1996 projektet "Barn som vittne till våld i sina familjer". Med bakgrund av detta har Ami Arnell och Inger Ekbon (1996) skrivit boken *och han sparkade mamma – möte med barn som bevittnar våld i sina familjer*. Boken baseras på samtal med 45 barn som har upplevt våld inom familjen. I deras intervjuer har det framkommit önskemål från personal vid kvinnojourer att de anser att det måste finnas någon på kvinnojouren som finns där specifikt för barnen. Personalen anser även att den personen ska finnas där långsiktigt. De anser även att samarbete mellan olika myndigheter är nödvändigt för att barnen ska få den hjälp de behöver. De anser att detta är bristfälligt och att det är något som det borde finnas nationella bestämda riktlinjer för.

Världshälsoorganisationen har undersökt hur situationen i Europa ser ut för barn som far illa och vilka förebyggande åtgärder som tagits för att hjälpa dessa barn (WHO, 2007). I undersökningen kom man fram till att små barn löper större risk för omsorgssvikt än äldre barn. Barn som far illa är vanligare förekommande i länder där det sker ekonomisk eller social förändring så att välfärden påverkas negativt. Världshälsoorganisationen har i undersökningen definierat fyra olika delar av vanvård av barn. Till fysisk misshandel räknas all fysisk aktivitet som orsakar skada till barnets hälsa, utveckling och överlevnad. Sexuell misshandel innebär sexuella aktiviteter som en vuxen eller någon med maktposition utövar mot barnets vilja. Psykisk misshandel är när en vårdnadshavare vid ett tillfälle eller vid upprepade tillfällen inte ger en trygg, stöttande och utvecklande miljö för barnet. Försummelse är när vårdnadshavaren inte emotionellt stöttar barnet eller inte skyddar barnet mot faror. Undersökningen visar att barn som utsätts för vanvård enligt ett eller flera av ovan nämnda ofta har lägre självkänsla, mindre livsglädje, lättare att hamna i missbruk eller kriminalitet. Att växa upp under omsorgssvikt eller vanvård kan påverka barnet även i vuxen ålder.

2 TEORETISKA PERSPEKTIV

De teorier som förefaller lämpliga i sammanhanget är anknytningsteori samt coping. Barn som växer upp i hem med våld och bråk har ofta problem med sin anknytning vilket kan påverka deras utveckling. De befinner sig i en stressfull situation och har även tidigare gjort detta då de bott hemma. Anknytningsteori och coping kan ge en tydligare bild över hur barnen, enligt personalen, klarar av att hantera detta.

2.1 Anknytningsteori

Grundaren av anknytningsteorin är den engelska barnläkaren och psykoanalytikern John Bowlby. Anknytningsteorin utgår från hur barnet känslomässigt knyter an till sin förälder eller annan vuxen förebild. Enligt anknytningsteorin ligger det i människans natur att knyta emotionella band till vissa personer. Det finns några centrala föräldrafunktioner som är väsentliga för ett barns utveckling och möjlighet till anknytning. De funktionerna är att se barnet som det är, att engagera sig i barnet känslomässigt, att känna empati för barnet samt att ha realistiska förväntningar på barnet (Lindén, 2002).

Ett barn relaterar till sin vuxne förebild oavsett hur det blir behandlat av densamma. Om ett barn får sina behov tillfredsställda utgår det från att det kommer fortsätta vara så. Om ett barn däremot inte får sina behov tillfredsställda eller behandlas illa av sin förälder så utgår barnet från att det kommer fortsätta vara så. Möjligheten till anknytning påverkar alltså hur barnets självbild utvecklas och även bilden av vad det kan ha för förväntningar på andra människor. Enligt anknytningsteoretiker är det för att barnet ska utvecklas psykologiskt mycket viktigt med ett ständigt samspel mellan barnet och omgivningen. Det psykologiska bandet som skapas av detta samspel mellan barn och föräldrar blir till mentala representationer hos barnet, även kallat inre arbetsmodeller. Barnet skapar inre arbetsmodeller av sig själv och av de viktiga personerna i omgivningen och samspelat mellan dessa och sig själv (Lundén, 2004).

Anknytningen påverkar hjärnans utveckling hos det lilla barnet. De anknytningsmönster som utvecklas är kopplade till relationen det har med sina föräldrar. Barnets inre bild av sig själv formas av hur det blir bemött av föräldrarna. Självbilden är hur barnet ser på sig själv och är inbyggd inom det. Om man har en otrygg anknytning känner man sig inte värd att tas hand om (Killén, 2002). Om barnets uppbyggande av sina inre arbetsmodeller baseras på att barnet utesluts av sin förälder kommer detta att styra hur barnet i framtiden kan samspela med andra personer. Det påverkar också vilka nya erfarenheter som barnet skapar. Barn som drabbas av omsorgssvikt kan utveckla en kontrollerande anknytning vilket innebär att barnet beskyddar föräldern och på det viset kontrollerar samspelen för att undvika att bli utsatt för förälderns svängiga humör. Följden av att ha en kontrollerande anknytning till sin förälder är att barnet bygger upp en inre arbetsmodell av andra som opålitliga och farliga (Broberg, 2000).

Ett barn behöver även en trygg bas. Med trygg bas avses förälderns förmåga att finnas där som en trygg och fast punkt. För att ett barn ska våga utforska världen måste barnet ha en

trygg bas som det kan komma tillbaka till. Enligt Bowlby finns det två system hos ett barn som är väsentligt för utvecklingen. Dels är det barnets behov av närhet och ömhet, dels är det barnets behov av att våga utforska världen (Lindén, 2002).

Det finns trygg och otrygg anknytning. Det finns tre olika former av otrygg anknytning. Dessa tre är undvikande, ambivalent och desorganiserad anknytning.

Undvikande anknytning är när barnet inte visar något behov av att använda sin förälder som en trygg bas. Detta då föräldern visar att den tycker det är jobbigt när barnet behöver den känslomässigt. Barnet lär sig då att det inte ska ge uttryck för tröst och omsorg för att få närhet utan drar sig istället undan inuti sig själv (Broberg, 2006).

Ambivalent anknytning är när samspelet till största del sker på föräldrarnas villkor. Då barnet inte själv kan påverka anknytningen gör det att barnet inte får något förtroende för sin egen förmåga och riskerar då att bli väldigt passivt (Broberg, 2006).

Känslomässig omsorgssvikt kan bero på att föräldrarna inte engagerar sig känslomässigt i barnet. Om föräldern inte är känslomässigt tillgänglig för barnet får det inte den hjälp till utveckling som det behöver vilket kan medföra att barnet blir desorganiserat. Beteendet kan övergå till kontrollbehov och barnet kan pendla mellan ambivalens och undvikande beteende vilket innebär att de då klipper av all anknytning. Det medför att barnet hela tiden istället söker bekräftelse från andra personer i sin omgivning utanför hemmet (Lundén, 2004). Barns trygga anknytning till sina föräldrar har stor betydelse för deras fortsatta utveckling. Anknytning är något som sker automatiskt för barn.

Det finns även föräldrar som inte har bearbetat sina egna upplevelser och därför kan ha svårt att tolka barnets signaler och reagerar med rädsla eller aggressivitet. Föräldrarnas beteende blir både skrämmande och oförståeligt för barnet som då utvecklar en desorganiserad anknytning (Broberg, 2000). Desorganiserad anknytning är när barnet har anknytning till samma person som även skapar rädsla hos barnet och skrämmer bort det. Barnet vill närma sig sin förälder, men när barnet gör det så ökar även barnets osäkerhet och rädsla. Om detta förhållningssätt mellan barn och förälder är vanligt förekommande så kan det skapa en desorganiserad anknytning (Lindén, 2002).

Den desorganiserade anknytningen kan vara riskfylld och göra att barnet utvecklar kamratsvårigheter och utagerande beteende i de tidiga skolåren. Att barnet får förneka sina egna behov kan få förödande konsekvenser. För flickor ökar risken för att bli sexuellt utnyttjade samt för att utveckla ett promiskuöst beteende. De har växt upp och lärt sig att deras behov inte betyder något och att om de vill ha närhet från någon måste de tillgodose den andres behov vare sig de vill eller inte.

Det är viktigt för barns utveckling att känna trygghet hos sina föräldrar. Trygghet medför att barnet inte känner rädsla eller oro och då kan barnet stänga sitt anknytningssystem och istället anamma det explorativa systemet, det vill säga de får en nyfikenhet och vågar utforska

världen vilket medför att de utvecklas. Trygghet för barn innebär att något är likadant hela tiden utan plötsliga förändringar.

Ju längre omsorgssvikten pågår desto starkare blir bilden av att de inte förtjänar mer än att bli ignorerade, utskällda med mera. Barnen blir mer och mer otrygga då de inte kan förlita sig på att föräldrarna finns tillhands när de behöver hjälp eller bara en värmande famn. Risken finns att barnen till slut blir apatiska och går in i sig själva då de inte utvecklar förmågan att se sig själva ur andras ögon.

Om barnen saknar regler och struktur på sin vardag kan det medföra att de får svårt att ta emot gränssättningar från annat håll, till exempel skolan. Det kan medföra att barnen utvecklar en otrygg känsla inför världen och att de blir otrygga personer (Bäck-Wiklund & Lundström, 2001). Om barnet inte kan få hjälp med anknyning av sin förälder är det viktigt att det finns andra personer i barnets omgivning som barnet kan knyta an till och som är betydelsefulla för barnet (Lundén, 2004).

2.2 Coping

Vi reagerar automatiskt på olika situationer som vi upplever i livet. Coping handlar om de situationer där vi känner oss stressade och hotade och hur vi då väljer att hantera detta. Coping innefattar alltså påfrestande situationer som kräver en kognitiv eller beteendemässig ansträngning (Lazarus & Folkman, 1984). När en persons förmåga blir pressad av ett förhållande eller av en situation uppstår stress och personen kan då ta till en copingstrategi för att klara av att hantera detta (Starke, 2003). Det finns ingen given mall för hur en copingstrategi ska se ut utan detta beror på situationen och vilken strategi en person använder sig av. Det kan se olika ut beroende på vilken situation som uppstår (Lazarus & Folkman, 1984).

Det finns yttre faktorer som har en positiv påverkan på personens coping, som kan vara till hjälp när en person utsätts för en stressfylld situation. Det kan vara att man har ett stort nätverk, en tillräckligt god ekonomi eller ett socialt stöd. Det finns även inre faktorer som påverkar hur en person hanterar sin coping. Dessa inre faktorer baseras på om personen har bra självförtroende och självbild, social förmåga, god hälsa och en egen drivkraft (Starke, 2003).

För att klara av att vända kunskaperna och energin mot de yttre kraven som ställs finns två olika copingstrategier, nämligen problemlösande coping och känslfokuserad coping.

Problemfokuserad coping innebär att personen ser sitt problem eller sin situation och utefter det försöker finna en lösning för att förändra densamma. Personen väljer vilken lösning som verkar vara den bästa för situationen och använder sig sedan av denna. Lösningen kan vara både offensiv eller lugn (Lazarus, 1984). Personen kan välja att försöka förändra sig själv antingen genom att lära sig nya saker eller genom att förändra ett mindre bra beteende. Genom en sådan förändring gör man en kognitiv omvärdering. Förändring av det egna

beteendet kan ske genom att minska det personliga engagemanget, hitta andra vägar för uppskattning, ändra kraven på sig själv, skapa nya beteendemönster eller lära sig nya användbara saker. Personen kan även välja att försöka förändra det i omgivningen som orsakar problemet. Problemen i omgivningen kan vara att man känner för stort tryck och press, resurser, procedurer eller liknande (Lazarus & Folkman, 1984).

När en person upplever att situationen som uppstått inte kan förändras och inte heller påverkas så förekommer känslolokaliserad coping. Genom att kontrollera och styra känslorna kan personen hantera en svår situation. Känslolokaliserad coping kan innebära strategier som självkontroll, avståndstagande, flykt, undvikande, sökande av socialt stöd, normalisering och acceptering av ansvarstagande (Starke, 2003). Det är inte alltid som det är minskning av känslomässig stress som eftersträvas vid coping. Vissa personer ökar ibland medvetet den känslomässiga stressnivån för att de i de lägena presterar bättre. Det kan till exempel vara idrottsmän som laddar upp inför tävlingar. Genom att förändra själva meningen med situationen mentalt så kan en person minska det upplevda hotet. Med känslolokaliserad coping kan personen vara optimistisk och ha hopp då personen förnekar fakta för att inte behöva se saker ur den sämsta synvinkeln och då även kan låtsas som att det som hänt inte har någon betydelse. Risken finns att personens verklighetsbild kan förändras beroende på vad det är som personen väljer att inte ta till sig (Lazarus & Folkman, 1984).

3 METOD

3.1 Urval och tillvägagångssätt

För att finna respondenter till intervjuerna användes förteckningen över kvinnojourer som är medlemmar i Kvinnojourer i Väst (KIV). KIV är ett samarbete mellan olika fristående kvinnojourer i västra Sverige där personalen har möjlighet att samarbeta med andra kvinnojourer i närområdet. De kan ha kontakt om en sökande kvinna behöver bo i en annan kommun än hemkommunen. De utbyter även kunskap och arbetssätt med varandra för att stötta varandra. Kvinnojourerna som är med i KIV är i sin tur även med i någon av de två riksorganisationer som finns, ROKS och SKR. Genom KIVs hemsida har jag funnit kontaktuppgifter till kvinnojourer och det är även med bakgrund av dessa uppgifter som de sex kvinnojourer som sedan kontaktades valdes ut.

Första kontakten med de utvalda kvinnojourerna skedde genom att jag ringde till de jourer jag ville besöka. Under telefonsamtalet presenterade jag mig, informerade om varför jag kontaktade dem samt ställde frågan om de ville medverka vid en intervju. Samtlig personal som kontaktades var positiva till att medverka och tider bokades in med personal på de sex olika kvinnojourer som skulle besökas. På en av kvinnojourerna intervjuades två anställda och på övriga kvinnojourer var det en anställd som intervjuades.

Två av kvinnojourerna driver sin verksamhet i Göteborgs kommun och fyra av dem bedriver sin verksamhet i angränsande kommuner till Göteborg. De kvinnojourer som besöktes

startades mellan 1982 och 1989. Utöver medlemskapet i KIV är kvinnojourerna även medlemmar i de två riksorganisationerna ROKS och SKR och drivs som ideella föreningar.

Personalen som arbetar på jouten är anställda av föreningen. Kvinnojourerna får varje år ansöka om ekonomiska medel av kommunen de är verksam i. De har även möjlighet att söka projektpengar om det är något särskilt de vill utveckla. Det har även hänt att de har fått projektpengar från staten när beslut har tagits om att man ska satsa lite extra inom något område. Bidragen som kvinnojourerna söker är inget de är garanterade. Då man söker bidrag för ett år i taget kan kvinnojourerna inte ha någon längre verksamhetsplanering.

I studien har jag valt att ha ett induktivt förhållningssätt. Det innebär att jag inte har baserat min studie på en redan bestämd teori utan istället låta de intervjuade med egna ord beskriva hur de upplever situationen (Larsson, 2005).

3.2 Intervjuerna

Inför intervjun är det viktigt att ha en egen förkunskap om det som ska samtalas om, att ha ett klart syfte och att bestämt vilken intervjuteknik som ska användas. Det är även bra att innan första intervjun bestämt hur materialet ska användas i analysen (Kvale, 1997). Tidigare har jag redovisat vilket syfte som finns med intervjuerna. Nedan kommer även redovisas vilken intervjuteknik som använts.

Varje intervju har skett på kvinnojourernas respektive kontor. Själva boendedelen har inte besökts på någon av kvinnojourerna av hänsyn till de boende kvinnorna och barnen. Då avsikten var att träffa personalen har detta inte påverkat resultatet.

Inför intervjuerna har jag förberett ett frågeformulär. Frågorna som jag har valt att ta med har tagits fram med bakgrund av frågeställningarna för att genom intervjuerna få ett tillräckligt bra underlag. Frågeformuläret har först delats upp i tre olika delar för att sedan delas upp i ytterligare mindre delar för att få en bättre översikt. Den första delen i intervjuguiden tog upp bakgrundsfrågor, sedan var det frågor om barnens situation och som avslutning var det frågor om personalens kunskap.

Vid intervjuerna har jag använt kvalitativ forskningsintervju som är halvstrukturerad. Med halvstrukturerad intervju avses en intervju som inte styrs strikt av förbestämda frågor men som inte heller är ett öppet samtal. Vissa begränsningar finns och den som intervjuar styr intervjun under samtals gång (Kvale, 1997). Då intervjuerna har varit halvstrukturerade har ett svar från den intervjuade ibland gett svar på flera av intervjufrågorna. Detta har inte skilt intervjuerna mycket åt då samma ämnen har tagits upp under samtliga intervjuer av båda parter.

Vid intervjuerna har fokuseringen legat på den intervjuades tankar om frågeställningen. På så sätt skapas en förståelse för dennes livsvärld samt en förståelse för meningen och innebörden med det som den intervjuade berättar (Kvale, 1997). Genom att ge den intervjuade

svängutrymme har målsättningen varit att få den informationen som behövs utan att strikt behöva styra samtalet.

Intervjuerna har spelats in med hjälp av en diktafon. Efter varje samtal har jag renskrivit det inspelade materialet för att underlätta analyseringen av det insamlade materialet. Intervjuerna har skrivits ner ordagrant efter vad den intervjuade har sagt. Naturliga pauser, miner med mera har valts att inte skriva upp. Detta då det inte påverkat meningen med vad som sagts under intervjuerna.

3.3 Analys av material

För analysen av materialet har en fenomenologisk metod använts. Grundare till fenomenologi var Edmund Husserl. Enligt Husserl utmärks mänsklig erfarenhet av en omedelbar upplevelse av fenomen. Man försöker förstå den upplevda erfarenhetsvärlden. Uppmärksamheten riktas mot världen som den upplevs och verkar vara ur ett eget perspektiv. Vår erfarenhet av omgivningen påverkar hur vi tolkar det vi ser. Hur var och en upplever saker är det som är tanken bakom fenomenologi.

Vår livsvärld är hur vi uppfattar världen vi lever i. Livsvärlden består av minnen, vår vardagsvärld samt förväntningar om framtiden. Genom att studera något ur ett fenomenologiskt perspektiv kan man få fram upplevelser, reflektioner och erfarenheter. Man vill beskriva upplevelsen av ett fenomen så som det visar sig hos respektive person, hur dennes livsvärld ser ut. Alla variationer av livsvärldsmönster man möter är intressant och genom fenomenologi söker man efter det centrala i alla informanternas livsvärldar. Som forskare bör man ha i tanke att man är en del av informantens livsvärld och det kan tänkas påverka resultatet (Thomassen, 2006).

Inom hermeneutiken studerar man en text för att finna en förståelse för innebörden av den. Hermeneutiken består av olika kännetecken. Ett kännetecken är den hermeneutiska cirkeln som innebär att man efter utskriften först läser igenom hela intervjun för att bilda sig en helhet. Efter det tar man ut teman ur intervjun som man vill utveckla. När man tagit ut dessa teman går man tillbaka till att läsa igenom hela intervjun med de teman man valt ut i tankarna (Kvale, 1997). Helheten fördjupas hela tiden genom att man analyserar varje del för sig och sedan kopplar samman detta till en helhet (Karlsson, 2005).

Tolkningen av texten styrs av forskarens förförståelse. Förförståelsen kan antingen vara kulturell eller historisk och är en förutsättning för att man ska kunna tolka ett material. Texten som granskas kan vara en nerskriven text eller en bandad text (Karlsson, 2005).

Som underlag för redovisning av resultatet användes de renskrivna intervjuerna. Dessa lästes igenom en i taget och utifrån varje intervjuunderlag valdes de fenomen som jag ansåg väsentliga för min studie ut. När detta var gjort jämfördes de fenomen som tagits ut från intervjuerna för att på det viset ta fram de fenomen som återkom och även, i vissa fall, för att

se vilka enskilda fenomen som kändes väsentliga att ha med i resultatet. De utvalda fenomenen skrevs ner på en lista där de sedan kategoriserades. Efter att kategoriseringen var gjord fann jag relevanta huvudkategorier och utifrån dessa grupperades sedan fenomenen i tillhörande underkategorier (Miles & Huberman, 1994). Grupperingen av huvud- och underkategorier framgår av nedan tabell och det är även dessa kategorier som redovisas i resultatet.

Huvudkategori	Underkategori
Bakgrund	Utbildning Erfarenhet Vidareutbildning Stöd
Barns behov	Omsorg Trygghet Basbehov Fritid
Personalens roll	Avlasta mamman Aktivera barnen Trygg förebild
Mammans situation	Praktiska saker Känslomässigt
Barnens situation	Skola Socialt liv Känslomässigt
Barnens aktiviteter	Inomhus Utomhus
Barnens stöd	Personalen Nätverk

3.4 Validitet

Validitet innebär att man har lyckats observera det man från början hade som målsättning att observera. Om det finns en stor skillnad mellan det man observerat och det som var meningen att man skulle observera minskar studiens validitet. Läsaren gör en bedömning om denne anser att det som framgår stämmer överens med den uppfattning som läsaren själv har fått av underlaget som presenterats. Det är genom den metod som man använt sig av i undersökningen man ska kunna få fram svar på de frågeställningar som finns (Kvale, 1997). Enligt min åsikt är validiteten relativt god i studien då det material som intervjuerna har gett har kunnat användas för att besvara de grundläggande frågeställningarna. Något som kan påverka validiteten är att de som intervjuades väljer att ge de svar som de förväntar sig att jag

vill ha. Genom att göra flera uppföljande intervjuer kan de svar som ges förändras och i och med detta kunde validiteten förbättrats om jag träffat personalen mer än en gång.

3.5 Reliabilitet

Reliabilitet innebär att datainsamlingen man gör är tillförlitlig. Att ensam tolka resultaten från intervjuerna kan minska reliabiliteten på själva studien. Något annat som påverkar reliabiliteten är undersökarens egen kunskap om ämnet i fråga (Kvale, 1997). Då jag under en längre tid varit intresserad av ämnet och även fått en hel del kunskap om hur situationen ser ut anser jag att detta har ökat reliabiliteten i mitt arbete. Under intervjuerna har jag undvikit att ställa ledande frågor. Intervjuerna har skett på personens arbetsplats för att på detta vis öka tryggheten hos den intervjuade. I metodavsnittet har jag även detaljerat beskrivit hur jag har gått tillväga för att på det viset öka förutsättningarna för att någon annan ska kunna utföra en studie med samma tillvägagångssätt som jag använt mig av och med stöd av detta komma fram till ett liknande resultat.

3.6 Generaliserbarhet

En fråga som återkommer i litteraturen är om man kan generalisera undersökningar som baseras på intervjuer. Kvale (2007) tar upp Stakes tre former av generalisering. Det är naturalistisk, statistisk och analytisk generalisering. Stakes har utgått från fallstudier vid dessa tre former, men enligt min åsikt kan dessa tre former till viss del även tillämpas vid intervjustudier.

Den naturalistiska generaliseringen baseras på personlig erfarenhet. Generaliseringen går från att vara en tyst kunskap till att kunna verbaliseras och på det viset bli påståendekunskap istället för tyst kunskap (Kvale, 2007). De kvinnor som intervjuats har mångårig personlig erfarenhet i arbetet med utsatta kvinnor och barn. Genom intervjuerna har de fått möjlighet att göra sin kunskap hörd och dela med sig av sina erfarenheter.

Den statistiska generaliseringen baseras på att urvalet av respondenterna har skett slumpmässigt (Kvale, 2007). Urvalet till denna studie skedde inte slumpmässigt vilka kvinnojourer som kontaktades valdes ut baserat på KIVs medlemsregister. Där finns enbart ett visst antal medlemsjourer. Detta gör att jag inte anser att någon statistisk generalisering kan göras i denna studie.

Till sist har vi den analytiska generaliseringen vilken baseras på att man kan använda resultatet från en undersökning för att påvisa att det skulle se likadant ut i liknande situationer på andra platser (Kvale, 2007). I denna studie handlar det om att situationen för barnen, mammorna och personalen ser liknande ut mellan de olika kvinnojourer som finns i Sverige. Den uppfattning jag har fått från mina intervjuer är att situationen ser lika ut mellan de olika kvinnojourer, men det behövs intervjuer med fler kvinnojourer för att kunna göra en analytisk

generalisering. Däremot anser jag att den information som intervjuerna har gett bekräftar det som tagits upp i tidigare forskning.

3.7 Etiska överväganden

Av etiska skäl har det i studien tagits hänsyn till konfidentialiteten. Det innebär att jag inte kommer nämna från vilka kvinnojourer som de intervjuade kommer, för att det inte ska gå att identifiera de intervjuade (Kvale, 1997). Av de intervjuade bad jag om informerat samtycke. Det innebär att den intervjuade informerades om syftet med studien, om upplägget av den samt eventuella risker och fördelar som det kan medföra när de medverkar i undersökningen (Kvale, 1997). Samtliga intervjuade erbjöds även möjligheten att få ta del av uppsatsen när den är klar, vilket samtliga ville göra.

4 RESULTAT

Två av kvinnojourerna drivs i fristående hus och övriga fyra har sina jourer i lägenheter. Kvinnojourerna är uppdelade i en eller flera boendedelar samt en kontorsdel. På fyra av kvinnojourerna ligger kontoret angränsande till själva boendet med bara en innerdörr som delar av de olika delarna. På två av jourerna så är kontor och boende separat men finns i samma bostadsområde.

Samtliga kvinnojourer har kollektivt boende för kvinnor och barn. Tre av kvinnojourerna har utöver det kollektiva boendet 1-2 lägenheter där en mamma kan bo själv med sina barn. Dessa lägenheter används till exempel om det kanske kommer en mamma med många barn eller en mamma med en tonårspojke som ska bo på boendet. Samtidig personal uttrycker att det kan vara känsligt att ta med en tonårspojke till en kvinnojour. På de kvinnojourer där man har extra lägenheter uppger man att med tanke på det kan de ta emot tonårspojkar utan att det påverkar situationen för någon annan mamma. Bland de tre kvinnojourer som enbart har kollektivt boende skiljer det sig åt när det gäller synen på att ha en tonårspojke boende med sin mamma på kvinnojouren. Två av kvinnojourerna har en åldersgräns på 15 år när det gäller pojkar då de inte anser att en 17-årig pojke kan bo där om det till exempel kommer en 18-årig tjej. De uppger vid intervjuerna att de inte upplever det som något problem. De uppger även att i de fall där det finns en tonårspojke i familjen så väljer han ofta att bo hos kompisar då han inte vill bo med sin mamma på en kvinnojour. En av kvinnojourerna som har enbart kollektivt boende anser att även pojkar är välkomna till boendet tills de är 18 år. Det kan, enligt dem, vara problematiskt ibland och man får ta hänsyn till de som redan bor på kvinnojouren, men de anser att alla är barn tills de har fyllt 18 år oavsett kön.

Hur länge kvinnorna och barnen bor på kvinnojouren varierar mycket enligt personalen. Det kan vara allt från ett dygn till över ett år. Det beror på omständigheter kring varför de är där samt hur lång tid det tar att lösa det praktiska. Enligt personalen bor dock kvinnorna i genomsnitt 3-6 månader på kvinnojouren. Det är även den tiden som personalen anser vara

den bästa. Under den tiden hinner kvinnan landa i sitt beslut och hinner även lösa en del praktiskt. Samtidigt har hon och barnen inte bött så länge på kvinnojourerna att det blir allt för jobbigt för dem att flytta. I de fall där kvinnan och barnen har bött på jourerna upp mot ett år uppger personalen att det har varit väldigt svårt för dem att flytta till egen bostad. Detta då de har vant sig vid att personalen finns där som stöd både praktiskt och även socialt.

Antal utrymmen på kvinnojourerna är ungefär detsamma på samtliga jourer. Det finns plats för upp till fem kvinnor med deras barn på de flesta jourerna. På en av jourerna finns det fyra rum. På de kollektiva boendena har kvinnan ett eget rum där hon kan stänga en dörr om sig och sina barn. Sedan har man gemensamma utrymmen i form av kök, badrum, tvättrum, vardagsrum och lekrum.

Samtliga kvinnojourer arbetar utifrån ett feministiskt synsätt. Personalen är överens om att det inte är något som de pratar mycket med mamman om utan det är mer att de hela tiden ser kvinnans behov utifrån hennes synvinkel och kämpar för att hon ska få fler rättigheter både gällande henne själv och tillsammans med sina barn. Sedan förstår de att deras feministiska syn framgår av deras förhållningssätt och deras resonemang, så det är inget de försöker dölja, men de respekterar att kvinnan som kommer till kvinnojourerna inte är intresserad av att förändra världen utan bara vill få sin och sina barns vardag att fungera.

4.1 Personalens bakgrund

Huvudkategorin *Personalens bakgrund* kunde delas in i följande underkategorier; *Utbildning, Erfarenhet, Vidareutbildning* samt *Stöd*.

Personalen anser att om det ska nyanställas så behöver man ha en mer gedigen utbildning för att arbeta på en kvinnojour. Man ser gärna att personen i fråga har en högskoleutbildning och erfarenhet från arbete med våld i nära relationer. Omsättningen på personal är dock inte stor och när det ska nyanställas så har man ofta någon av de som har arbetat ideellt under en längre tid som man anställer.

För att börja arbeta som frivillig jourkvinna krävs det att man går en studiecirkel som riksorganisationerna ansvarar för. Det är en speciell cirkelutbildning just för personal som ska arbeta på kvinnojourer. Utbildningen är i två dagar och den startar kontinuerligt när behovet finns. Denna utbildning har de flesta som arbetar på kvinnojourerna gått. Både när det gäller fast personal och ideell personal.

”Den utbildning vi har för det här jobbet är kvinnojourskunskap... olika kurser man går... en studiecirkel man går innan man börjar här.”

Vilken bakgrund personalen har som idag arbetar på kvinnojourerna varierar. Både när det gäller tidigare yrkesmässig erfarenhet och utbildning. Ser man till *utbildningen* så är det många av personalen som inte har någon specifik utbildning för arbetet i fråga. Ett fåtal av personalen är socionomer eller socialpedagoger. Sedan finns det även de som är utbildade

speciallärare och förskollärare och har arbetat med barn under en längre tid. Det som framkom från intervjuerna var dock att samtlig personal som arbetar på kvinnojourer på ett eller annat sätt har arbetat med människor tidigare.

”... de som arbetar här har varit jourkvinnor, finns med i organisationen innan anställningen... har jobbat på barnsidan och den andra har jobbat inom äldreomsorgen.”

De flesta anställda på kvinnojourerna har tidigare *erfarenhet* i arbete med människor på olika sätt. Då medelåldern är hög hos de anställda så har de hunnit få en hel del erfarenhet. Medelåldern är runt 50 år på de som är anställda och de som arbetar som jourkvinnor. De som arbetar som jourkvinnor är ofta kvinnor som redan arbetar med människor på olika sätt och känner att de har tid över och då vill stötta kvinnor och barn som tvingas bo på kvinnojour. Att medelåldern bland jourkvinnorna är så hög förklarar några av de intervjuade med att det är i den åldern man har extra tid över för ideellt arbete. Det kan vara för att barnen har flyttat ut eller att man kanske inte arbetar heltid längre.

En stor del av de intervjuade poängterade hur viktigt det är med erfarenhet från tidigare arbete med våld i nära relationer samt vikten av att ha livserfarenhet. Det är vanligt att man tidigare har känt någon som blivit utsatt och då har man pratat med den personen och intresse har väckts för att arbeta med utsatta kvinnor och barn. Det kan även vara att personen i fråga själv har varit utsatt. Om så är fallet är det viktigt att det har gått ett par år så att hon har hunnit bearbeta det som har hänt för att kunna vara ett stöd till andra. Samtliga intervjuade tar också upp att det är viktigt att man har hjärtat med sig och att man tycker om kvinnor. I den bemärkelsen att man tycker att kvinnor har rättigheter och att man har ett feministiskt tänkande.

Med tanke på att samtlig personal har någon erfarenhet av att arbeta med människor så anser de att de även har den erfarenhet de behöver för att göra ett bra arbete i att stötta kvinnorna och barnen när de kommer till kvinnojouren.

”Utan det är ju mer livserfarenheten. Innan man börjar kanske man känt någon som blivit utsatt och man har pratat om det och är intresserad och så.”

”Sedan är det viktigt att man har hjärtat med sig och tycka om kvinnor. Alltså tycka om kvinnor och tycka att kvinnor har rättigheter.”

Något som jag även tog upp vid intervjuerna var om personalen i sitt arbete har fått möjlighet till *vidareutbildning*. Antingen som de ordnat själva eller som den riksorganisation de tillhör har hjälpt till med. I samband med detta ville jag även veta om de ansåg att de får stöd från sin riksorganisation.

Samtliga av de intervjuade uppger att de har haft möjlighet till vidareutbildning antingen inom den egna organisationen eller genom riksorganisationen. För tillfället är det flertalet av personalen som går en speciellt anpassad utbildning för de som arbetar på kvinnojourer. Det är tre psykologer som har skapat en utbildning där man har barn och ungdomar i fokus. Det finns även en nyskapad utbildning som några av de intervjuade läser på distans. Utbildningen

kallas för jouristutbildningen och är enligt personalen den första i sitt slag. Kursen är på halvfart under en termin. Utöver dessa specifika utbildningar finns det enligt de intervjuade även kontinuerligt utbildningar och föreläsningar som de får erbjudande om att gå. Det kan antingen vara i någon av riksorganisationernas regi eller i KIV (Kvinnojourer i Väst) regi.

”... sedan går vi massa fortbildningar hela tiden är det ju det i ROKS regi och KIV regi och i vår egen regi. Sedan går vi även jouristutbildningen, den nya utbildningen för anställda på kvinnojourer.”

Samtliga kvinnojourer tillhör någon av de två riksorganisationerna som finns. Personalen anser att de därifrån får mycket *stöd* i form av att de får hjälp med material och annat underlag som kan hjälpa dem i deras dagliga arbete med kvinnor och barn. De får material i form av aktuell forskning och riksorganisationerna arbetar även mycket med att förändra lagstiftningen för utsatta kvinnor och barn. De intervjuade anser att riksorganisationen är en kunskapsbank och genom organisationen kan de även få kontakt med andra kvinnojourer. Det gör att man kan träffas, skapa ett nätverk och på det viset stötta varandra i det dagliga arbetet.

”... de skickar ju ut material, aktuell forskning och så, så att vi får ta del av det... det är en kunskapsbank... skapar kontakt med andra.”

4.2 Barns behov för en bra vardag

Huvudkategorin *Barns behov* kunde delas in i följande underkategorier; *Omsorg, Trygghet, Basbehov* samt *Fritid*

Samtliga av de intervjuade betonade hur viktigt det är att barnet har bra hemförhållanden för att deras vardag ska fungera. I dessa hemförhållanden tog de upp olika bitar som enligt dem är lika väsentliga för att barnet ska få en bra vardag. En av delarna är att ett barn behöver känna sig trygg i hemmet och få den *omsorg* som det behöver från de vuxna som de bor tillsammans med.

”Känslomässigt är det kärlek, omsorg. Alltså att någon bryr sig om... Just den där känslomässiga är väldigt viktigt för barn....”

”Ha det bra med omsorg... Att föräldrarna ger omsorg.”

En annan del som personalen tog upp som en viktig del för en bra vardag är att barnet även måste känna *trygghet* i sitt hem. Enligt personalen behöver ett barn ha fasta rutiner för att känna trygghet. Barn behöver även känna tryggheten i att den ena dagen är den andra lik. Att inte behöva vara på sin vakt för vad som ska hända från en dag till en annan. Ett barn ska inte behöva känna sig rädd utan ha en tillvaro där de vet hur allt fungerar.

”Barn måste ha en trygg och förutsägbar tillvaro. Det är det viktigaste... Skulle vara lag på att barn behöver en trygg och förutsägbar tillvaro... inte behöva vara rädda”

”Ha fasta rutiner och ja sysselsättning då...”

Något som majoriteten av de intervjuade tog upp som självklart var att barn även behöver sitt *basbehov* uppfyllt. Att det finns en vuxen som stöttar dem och hjälper dem med det dagliga. Det behöver finnas någon där på morgonen som stöttar och ser till att barnet kommer till skolan.

”Någon som väcker dem på morgonen och hjälper dem... havregrynsgröt till frukost och så, nä men att det finns någon förälder som stöttar på morgonen.”

En annan viktig del i barns vardag är, enligt personalen, att de har en meningsfull *fritid*. Att de kan utföra de aktiviteter som de själva vill och att de har kompisar som de kan leka och umgås med. För att skapa kontakter är det även viktigt att barnet är i skolan på dagarna. Barnet behöver ha friheten att kunna välja självt och vara trygg i sitt val.

”Att man har vänner, är med i skolan.”

”Att de kan göra det de vill göra... träffa kompisar... kanske spela fotboll och så...”

4.3 Personalens roll på kvinnojouren

Huvudkategorin *Personalens roll* kunde delas in i följande underkategorier; *Avlasta mamman, Aktivera barnen* samt *Trygg förebild*.

Personalens roll för att vardagen ska fungera för barnen var liknande mellan de olika jourerna. Man fanns där som ett stöd, både för mamman och för barnen. Vissa uppgav att det ibland kunde kännas som att de var barnvakter, men ansåg även att de försöker sätta barnen i fokus mer och mer inom kvinnojoursverksamheter. Samtlig personal uppgav att mycket de gör med barnen gör de för att avlasta mamman. Det kan vara att mamman behöver vila eller bara behöver vara själv och då stöttar personalen upp genom att ta hand om barnen en stund.

”Gå du och lägg dig som morsa en stund så går jag ut med barnen en stund... som morsa kan behöva den avlastningen någon gång... man orkar inte hela tiden vara på topp med barnen.”

”... inte bara vara med sin mamma som säkert behöver vara ensam...”

När mamman inte orkar eller vågar gå ut med sina barn och göra saker tillsammans med dem hjälper personalen till. De försöker *aktivera barnen* anpassat efter vad barnen vill göra. Det kan vara större utflykter som att gå på bio, åka och bada som mindre aktiviteter som att åka till en lekplats i närheten, gå på picknick eller sparka boll i närheten. Detta gör de i den mån det är möjligt ekonomiskt eftersom samtliga jurer är beroende av bidrag. De får inget speciellt bidrag för att göra aktiviteter med barnen utan dessa pengar får sökas separat. Vid vissa tillfällen kan det finnas någon som skänker pengar till kvinnojouren som är öronmärkta just för ändamålet att barnen ska kunna göra saker tillsammans med personalen eller med mamman.

”Vi försöker alltid hitta på något beroende på vad det är för unge och vad de tycker om.”

”Det här med pengar är ju svårt... Något vi får söka hela tiden... Hade varit skönt med en pott som kunde gå till just sånt här med barnen.”

Enligt personalen saknar de barn som kommer till kvinnojourer ofta en *trygg förebild*. Deras liv hemma har varit oroligt och de behöver få lite lugn. Pappan har gjort att de måste flytta dit och mamman mår ofta dåligt och kan ha fullt upp med sig själv och det praktiska. Det är inte heller i alla situationer som mamman kan vara den trygga förebilden när familjen kommer till kvinnojouren. Mamman har mycket annat i tankarna och kan då vara lite frånvarande. Då kan personalen stötta och finnas där för barnet.

”Man är så upptagen av allt som har hänt att man inte ser sina barn... Vi brukar finnas där för barnen. Så det finns en trygg vuxen som finns där...”

”Barnen behöver få lite lugn... försöker vara med barnen så mycket som möjligt.”

4.4 Mammans situation på kvinnojouren

Huvudkategorin *Mammans situation på kvinnojouren* kunde delas in i följande underkategorier; *Praktiska saker* samt *Känslomässigt*.

Enligt personalen på kvinnojouren har mamman mycket att tänka på och hantera när hon kommer till kvinnojouren med sitt/sina barn. Dels *praktiska saker* som hon måste ta tag i för att hon och hennes barn ska kunna flytta till eget boende. Det kan vara att träffa advokat, rättegång, polisen mm. Hon behöver även i många fall söka lägenhet för sig och barnen vilket kan ta lång tid. Personalen uppger att de gör så gott de kan för att stötta mamman i processen och följer med när det behövs.

”... sen följer vi med till rättegångar, polisförhör, möte med advokater och vad det kan vara... det är jättesvårt att få lägenhet idag, det blir bara värre och värre...”

”... det gäller ju att söka lägenhet och så. Det är svårt att få lägenhet...”

Känslomässigt behöver även mamman stöttning enligt personalen. Hon behöver tid att smälta det som har hänt och även hur hon ska gå vidare. Enligt personalen är mammorna oftast i känslostorm när de kommer till kvinnojouren. De har tagit steget att lämna den som misshandlat henne och hennes barn. Mammorna är ofta rädda för att gå ut, för att försöka leva ett vanligt liv. Många av mammorna upplever även en stor trötthet när de kommer till kvinnojouren. Enligt personalen beror detta på att de har tagit ett stort steg och när de väl kommer på plats lossar alla spänningar som de burit med sig under en längre tid. Personalen berättade att de försöker göra så gott de kan för att stötta mamman att leva ett så vanligt liv som möjligt när hon bor på kvinnojouren.

”... för det är ju ändå en livskris man befinner sig i.”

”Det är lite olika när de kommer. En del sover en vecka andra är uppe i varv och kan inte sova.”

4.5 Barnens situation på kvinnojouren

Huvudkategorin *Barnens situation på kvinnojouren* kunde delas in i följande underkategorier; *Skoila, Socialt liv, Känsломässigt*.

Samtliga intervjuade uppger att de försöker ha barnen mer i fokus idag än tidigare när de kommer till kvinnojourer. På flera av jourerna vänder sig personalen till barnen i första hand när de kommer till kvinnojouren med sin mamma, de får ett gosedjur eller liknande när de kommer till jouren och på en av kvinnojourerna tar man kort på familjen och sätter upp på dörren till deras rum. Personalen visar även boendet och hur det ser ut för att barnen ska känna sig lite lugnare.

”Barnen får en nalle när de kommer... vi visar dem huset... lite extra gulliga mot dem.”

På samtliga kvinnojourer har man som målsättning att barnen ska kunna fortsätta att gå i *skolan*. Personalen försöker tillsammans med mamman att samarbeta med skolan för att det ska bli en bra situation för barnen. Det som, enligt personalen, kan vara ett stort problem är att föräldrarna oftast har gemensam vårdnad vilket innebär att pappan kan hämta barnet på skolan då han har laglig rätt till detta. Något annat som flertalet av de intervjuade tog upp som ett problem är att samarbetet inte alltid fungerar med socialtjänsten. Detta kan bli ett hinder för barnet att åka till skolan ifall de behöver skolskjuts eller liknande. Hur socialtjänsten ställer sig till detta varierar mellan de olika kommunerna och de olika stadsdelarna i Göteborg.

”... går man i skolan så försöker vi ju samverka med skolan så att barn kan ha fortsatt skydd där... det är livshotande för barn att föräldrarna har gemensam vårdnad... det krävs ju civilkurage om barn ska gå i skolan... men vi försöker och det funkar ganska bra, ganska bra...”

”... det har hänt så att barnet har kunnat gå i skolan... det är väldigt olika hur socialtjänsten arbetar...”

Samtliga av de intervjuade anser att bland det svåraste för barnen är att de inte kan behålla ett *socialt liv* när de bor på kvinnojouren. De har inga möjligheter att ta hem kompisar till kvinnojouren som de kanske har kunnat göra tidigare när de bodde hemma. Av intervjuerna framkom det även att det är svårt för barnen att fortsätta med sina fritidsaktiviteter då de, liksom sin mamma, måste hålla sig skyddade. Genom att fortsätta sina fritidsaktiviteter kan förövaren finna ut var barnet och mamman bor vilket är en fara för de båda.

”... allting avstannar ju... deras liv blir väldigt avklippt... De är ju i fara och måste också hålla sig skyddade.”

”De har ju alltså kompisar och fritidsaktiviteter... det brister när de blir länge här... barnen om man tänker från nio, tio år och uppåt. Där är bristen störst.”

Flertalet av de intervjuade uppger att man har börjat förändra synen på barns lidande när det gäller våld i nära relationer. Tidigare pratade man om bevittnat våld, idag pratar man istället mycket om upplevt våld. Enligt personalen så tror många mammor inte att barnen är medvetna om att pappan har misshandlat mamman. Personalen uppger även att ett barn som har hört men inte sett kan må sämre än ett barn som har sett vad som har hänt. *Känslomässigt* kan barnen befinna sig i olika faser när de kommer till kvinnojourerna. De kan vara ledsna, arga, rädda och inte förstå vad det är som händer, varför de ska bo på kvinnojourerna och hur länge de ska vara där. Samtidigt som de vill skydda sin mamma så känner de även skyddsbehov och lojalitet mot sin pappa.

”Många mammor kan bli väldigt förvånade att barnen verkligen har sett eller hört saker... man hör att mamma och pappa bråkar... då fantiserar man ihop någon bild som är kanske ännu värre än hur det är.”

”Allt ifrån att vara traumatiserad, ledsen, rädd, skydda mamma, inte veta vad som händer, skydda pappa, alltså totalchaos... det är aldrig lyckligt för ett barn att behöva ha skydd med sin mamma.”

4.6 Barnens möjligheter till aktiviteter på kvinnojourerna

Huvudkategorin *Barnens aktiviteter* kunde delas in i följande underkategorier; *Inomhus* och *Utomhus*.

Möjligheter till *aktiviteter* ser olika ut på de olika kvinnojourerna beroende på hur själva boendet och miljön kring detta ser ut.

Samtliga kvinnojourer hade anpassat miljön *inomhus* för barnen. Det finns till exempel ett lekrum på varje kvinnojour där barnen kan vara. I dessa lekrum finns det spel, leksaker och annat som barnen kan tycka om att leka med. Även här tar många av de intervjuade upp problemet med ekonomi och att de är beroende av bidrag för att kunna köpa leksaker och mer som barnen kan aktivera sig med när de bor på kvinnojourerna. På vissa av kvinnojourerna finns även möjligheten för barnen till att leka i samband med stöd. Detta var möjligt på de två kvinnojourer där det fanns en personal som var speciellt anställd för att finnas där för barnen.

”litet mindre lekrum... för de lite mindre barnen... litet annat rum för de lite större barnen... dator, det finns tv-spel och sen massa pysselmaterial.”

”Vi har lekrum för barn. Och vi har gott om vad som barn tycker om... Så gott det går med de små medel vi har.”

Hur möjligheten till aktiviteter *utomhus* för barnen är beror på var kvinnojourerna har sin verksamhet. *Inomhus* har de kunnat anpassa miljön men det finns inte möjligheter för alla

kvinnjourer att påverka hur det är utomhus. Fyra av kvinnjourerna bedriver sin verksamhet i lägenheter vilket gör att den lekplats de har tillgång till är den som finns i området. Utformningen på den varierar och är inget som personalen kan påverka. De kvinnjourerna känner att de saknar en bra utemiljö för barnen. Två av kvinnjourerna har tillgång till egen trädgård vilket gör att de har haft möjlighet att anpassa utemiljön. De har i trädgården tillgång till gungor, sandlåda, cyklar och diverse uteleksaker.

”Dels har vi en stor trädgård... med rutschkanor och gungor och en liten cykelbana. Och vi har cyklar, uteleksaker... Skönt för kvinnorna... bara att öppna dörren och så har du en lekplats.”

”Det är utemiljön som saknas. Just det här vardagliga att mamman kan gå ut med dem det gör de ju inte här.”

4.7 Barnens möjligheter till stöd på kvinnjouren

Huvudkategorin *Barnens möjlighet till stöd på kvinnjouren* kunde delas in i följande underkategorier; *Personalen* samt *Nätverk*.

En av frågorna när jag träffade personalen var vilken möjlighet till stöd det finns för barnen när de bor på kvinnjouren. Som jag tidigare redovisat är det, enligt personalen, många känslor som finns hos barnen när de kommer till kvinnjouren och som de behöver hjälp med att hantera.

I det vardagliga livet är det *personalen* som finns där för barnen som stöd. Hur det görs och vem det är som ansvarar för detta varierar mellan de olika kvinnjourerna. På två av kvinnjourerna finns det möjlighet för barnen att få stöd och hjälp från en särskilt anställd person. Det stödet kan ske i form av samtal under lek, se på film med barnen och prata kring det eller att sitta och prata med barnet. På övriga kvinnjourer får barnen stöttning i vardagen, men man har inte djupare samtal med dem.

”... de är ju ofta i kris och då behöver de bearbeta det de har varit med om och det gör ju jag då.”

”... när ungen själv börjar är det klart att vi lyssnar och det är oftast bara det vi behöver göra... lyfta fram det positiva... är problemen större än sådana så man behöver sitta i samtal med barnen, det gör vi inte här.”

Samtliga av kvinnjourerna har ett *nätverk* runt sig som de kan kontakta om de anser att barnen behöver mer hjälp än vad de själva känner att de kan ge. Ingen sådan kontakt sker utan mammans samförstånd. Däremot kan personalen ta den kontakten om mamman själv inte har orken att göra det. Det som personalen uppger kan vara problematiskt med hjälp utifrån är när föräldrarna har gemensam vårdnad. Då måste även pappan godkänna att barnet får gå på

samtal och det är inte alltid han vill göra detta. Om pappan inte godkänner att barnet får gå hos psykolog så kan barnet inte prata med denne.

”Sen har vi barnpsykolog som kan komma hit... kan ge problem i och med att om man har gemensam vårdnad måste pappan vara informerad... det är inte alltid man säger ja till det.”

”... tillgång till psykologhjälp... kommer den här psykologen och pratar med mamman och pratar ibland med barnen också... är det gemensam vårdnad och så då gör ju psykologen inte det... samma hjälp som alla har i Göteborg.

4. 8 Personalens önskemål om framtiden

Som avslutning på intervjuerna fick den intervjuade svara på om denne hade några *önskemål* när det gällde vidare utbildning när det gäller arbete med barn eller om de ansåg att de var nöjda med den kunskap de hade. Här skiljde sig svaren åt mellan de olika kvinnojourerna. På två av kvinnojourerna ansåg personalen att de hade den kunskap som de behövde. Detta då de, enligt dem själva, finns där för barnen i vardagen men inte har samtal eller liknande stödverksamhet för barnen som bor på kvinnojouren. Personalen där har ingen tanke på att de vill bli experter inom området utan kände sig trygga i den kunskap de hade idag. De anser att de finns som tillräckligt stöd för barnen genom att finnas där som en stabil person under en turbulent tid i barnets liv.

”I vardagen tycker jag att jag har den kunskapen som jag behöver... känner mig inte ett dugg osäker på det.”

”... vi kan inte bli experter här... vi är första kuggen och sen kan psykologen hjälpa dem.”

På de övriga kvinnojourerna efterfrågades mer kunskap. Personalen där uttryckte att man aldrig kan få för mycket kunskap när det gäller att arbeta med utsatt barn och kvinnor.

”Man kan ju aldrig få för mycket.”

På en av kvinnojourerna där det finns en barnpedagog anställd för att arbeta med barnen kom önskemålet upp om att få mer direktiv från organisationen. Enligt den intervjuade saknas det idag någon arbetsplan för hur arbetet med barnen ska se ut och gå till. Genom att personalen samarbetar mellan olika kvinnojourer får de ändå en del av detta stöd, men det är just genom det samarbetet som barnpedagogen har upptäckt hur olika man arbetar på respektive kvinnojour.

”... saknar är ju att veta hur andra jobbar... finns ju ingenting utan man får bygga upp det själv... kan sakna lite direktiv”

5 DISKUSSION

5.1 Hur ser personalen på barnens vardag i allmänhet?

Personalen hade överensstämmande åsikter om vad ett barn behöver för att ha en bra vardag. De ansåg att ett barn behöver känna trygghet, ha rutiner och en meningsfull fritid. Enligt anknytningsteorin är det viktigt för ett barn att ha en trygg anknytning till sina föräldrar. Genom att ha en trygg anknytning till föräldrarna aktiveras det explorativa systemet hos barnet som då vågar ta steget och utforska världen utanför hemmets trygga vrå (Lindén, 2002). Om barnet har en trygg hemmiljö kan det våga aktivera sig på fritiden och där även kunna knyta an till andra bra förebilder som hjälper barnet att stärka sin egen självbild. Personalen uppger att det borde vara lag på att ett barn ska få känna sig trygg i sin hemmiljö. Tyvärr är det inte alla barn som kan känna sig trygga när de är hemma med sina föräldrar och för dessa barn är det väldigt viktigt att de får hjälp så snart som problemet upptäcks.

5.2 Hur arbetar personalen med att hjälpa barnen med skolarbete, aktiviteter och kontakter?

Personalen stöttar upp för att barnet ska kunna gå kvar i sin skola. Denna stöttning kan ske i form av att personalen kontaktar skolans personal för att lösa hur barnet ska kunna gå kvar i skolan. I vissa fall hjälper personalen även till med hemundervisning. Det är i de fallen som det visar sig att barnet inte kan gå till skolan på grund av hotbilden. Denna problematik är något som samtlig personal tar upp under intervjuerna. Problemet som uppstår är att föräldrarna har gemensam vårdnad vilket innebär att pappan när som helst kan komma och hämta barnet på skolan utan att skolans personal kan hindra honom. Denna problematik var något som Almqvist och Broberg (2004) tog upp i sin studie redan 2004. De ansåg att detta var något som man måste se över. Ser man till lagstiftningen idag upptäcker man att det inte har skett några förändringar där utan problematiken kvarstår. Från en av de intervjuade kom funderingar på om det inte hade varit bättre att papporna automatiskt blir av med vårdnaden om mamman flyttar till kvinnojour. Detta ska i så fall gälla enbart tills föräldrarna har en dom på hur det ska se ut framöver. Den intervjuade var medveten om att detta kan vara kontroversiellt, men känner starkt att det måste göras något för att skydda barnens utsatta situation. Hon, liksom fler av de intervjuade, anser att det är i modet att se mer till pappans rättigheter nu än man tidigare gjort. Risken av detta är då tyvärr, enligt de intervjuade, att man glömmer av barnen.

En annan problematik som personalen tog upp är att det i vissa fall kan brista i samarbetet med andra myndigheter så som Socialtjänsten. Barnet kanske har varit tvunget att flytta till en annan kommun eller annan stadsdel med sin mamma på grund av att hotbilden har varit för stor för att stanna kvar i området hemma. Barnet kanske även behöver hålla sig så gömd det går och inte kan åka med kommunala transportmedel utan att det skulle vara tryggare för barnet att åka skolskjuts till skolan. I dessa situationer blir socialtjänsten involverad och det är här samarbetet kan brista och barnen kan stå utan skolskjuts vilket gör att de inte kommer till

sin skola. Denna brist på samarbete var något som poängterades redan 1996 (Arnell & Ekbom, 1996). Man behöver öka kunskapen och förståelsen hos berörd personal. Även om barnet självt inte har blivit utsatt för misshandel så kan hotbilden vara stor då pappan kan använda sig av barnet för att komma åt mamman.

Vårt att poängtera är att synen på hur samarbetet ser ut i förhållande till involverade myndigheter är från personalen på kvinnojourerna och även där skiljer det som sagt sig åt mellan de olika kommunerna och stadsdelarna. Det som ändå framkommer av intervjuerna är en stor önskan att samarbetet behöver förbättras och ses över. Det är inte alltid personalen på involverade myndigheter ser att barnet är i fara även om det ”bara” är mamma som blivit misshandlad.

När det gäller aktiviteter så är kvinnojourerna anpassade för att barnen ska ha utrymme till lek. Miljön inomhus har samtliga kvinnojourer kunnat anpassa genom att ha ett lekrum. Där har personalen gjort vad de har kunnat, baserat på det utrymme som finns att använda. Utomhus är det svårare för en del kvinnojourer då de har sitt boende i ett lägenhetsområde vilket gör att de inte kan styra över hur lekplatser med mera ska se ut. En av målsättningarna på kvinnojourerna är att barnen ska få en så bra miljö som möjligt under tiden de måste bo där. Det är då viktigt att barnen har resurser så att de kan leka och aktivera sig. Då personalen genom lek kan prata med barnet mer naturligt känns det ännu mer väsentligt. Barnet behöver någon som finns där för det och som kan vara en trygg bas mitt i all oro. En personal som leker och aktiverar sig tillsammans med barnet kan bli den trygga basen. På de två kvinnojourer där det finns personal speciellt anställd för att stötta barnen är det även många gånger genom lek som man pratar om vad som har hänt och hjälper barnet att må bättre.

Vid frågan om kontakter för stöd och liknande när det gäller barnen så hjälper personalen till med detta om mamman anser att det behövs och att det är okej. Samtliga kvinnojourer har ett nätverk där barnen kan komma i kontakt med psykolog, läkare eller liknande. Möjligheten till att kontakta en barnpsykolog om det skulle behövas uppger flera kvinnojourer att de fick efter att Broberg och Almkvist (2004) gjorde sin studie om barns situation på kvinnojourer. I den studien upptäcktes många brister avseende barns situation och en av dem var bristen på möjlighet för samtal och stöd för barnen. Det är inte så vanligt att barnen börjar med samtal när de bor på kvinnojouren utan det vanligaste är att de börjar gå på samtal först när de har flyttat till egen bostad. Eriksson m.fl. (2006) tar i sin studie upp vikten av att barnet måste få enskilda samtal omgående för att få hjälp att hantera sin situation. I genomsnitt bor mammor med sina barn på kvinnojouren i 3-4 månader. I en del fall kan det bli mycket längre, vilket beror på om mamman först behöver finna en bostad för sig och barnet vilket idag kan ta lång tid. Då barnet bor så pass länge på kvinnojouren behöver det under tiden stöttning i sin situation. Flera av kvinnojourerna uppger att de finns där om barnet själv skulle ta upp något, men att de inte har längre samtal med barnen. Det är då det behöver finnas en utbildad person på kvinnojouren som kan ta dessa samtal med barnen redan när de bor på kvinnojouren.

Personalen uppger att de flesta saker som de gör tillsammans med barnen är för att avlasta mamman. De är med barnen, leker med barnen eller kan ta med dem på utflykter och liknande

för att mamman själv inte orkar eller vågar. Då barnet har haft omsorgssvikt i hemmet har anknytningen till mamman blivit lidande. Eriksson m.fl.(2006) anser att man måste arbeta mer strukturerat för att barnet ska få en bra relation till sin mamma igen. Barns trygga anknytning till sina föräldrar har stor betydelse för den fortsatta utvecklingen (Lundén, 2004). Det är bra för barnet att bli sett, i detta fall av personalen, men det är även viktigt att man inte glömmer av att det viktigaste för barnet är att kunna känna sig tryggt tillsammans med sin mamma. Genom att istället göra aktiviteter där även mamman är deltagande kan personalen stötta upp båda parter och på det viset hjälpa dem att få en bra och fungerande relation.

5.3 Hur anser personalen att deras kunskapsnivå är för att möta barnen i deras vardag?

Majoriteten av personalen anser att de har den kunskap som de behöver för att kunna bemöta barnen på ett bra sätt.

Personalen som idag arbetar på kvinnojouren har ofta arbetat med utsatta kvinnor och barn i flertalet år och har stor erfarenhet av detta. Genom den erfarenheten kan de även stötta upp barnet i vardagen och finnas där som en trygg förebild. Det som däremot kan saknas ibland är att det inte finns personal som är specifikt utbildad och anställd för att jobba med barnen. I de fall där det inte finns uppger man att man inte behöver den resursen och att det inte heller är hållbart att ha en person som enbart är anställd för barnens skull. Flera av de intervjuade uppger att det kan gå perioder när man inte har några barn som bor på kvinnojouren och under dessa perioder finns det då inte heller något för denne person att arbeta med. Huruvida man har möjlighet att ha en person anställd enbart för barnen beror till stor del på storleken på kvinnojouren. Har man en större verksamhet med fler platser så är sannolikheten större att man alltid har åtminstone ett barn som bor på kvinnojouren.

Trots att personalen anser att de har tillräcklig kunskap för att stötta barnen ställer man högre krav i de fall man skulle anställa ny personal. Man kräver en högskoleutbildning och även att man har erfarenhet från liknande arbete. Att man vid nyanställning vill ha utbildad personal ser jag som att man ser behovet av att kunna möta kvinnan och barnet i den kris som de befinner sig i. Barnet behöver få hjälp av professionella i sin kris (Eriksson m.fl., 2006) när de kommer till kvinnojouren. Det behöver finnas personal där som kan uppfatta och tolka barnets olika signaler på omsorgssvikt. Idag finns det en jouristutbildning vilket även är en helt ny utbildning som flertalet jourkvinnor går idag och som är ett sätt att legitimera yrket som jourkvinna.

Svårigheterna med att medelåldern är relativt hög tog flera kvinnojourer upp. Personalen känner oro inför tillväxten och hur det ska gå framöver med frivilliga jourkvinnor då det inte finns så många yngre medlemmar i föreningen. Men det finns även fördelar med att medelåldern är relativt hög på de som arbetar frivilligt inom kvinnojourerna Att medelåldern är runt 50 år på de flesta jourer kan vara positivt ur den aspekten att arbete på kvinnojour kräver erfarenhet både yrkesmässig och livserfarenhet. En person med erfarenhet från arbete

med utsatta kvinnor och barn, och arbete med människor i stort, kan lättare ta rollen som en trygg förebild för barnen som kommer till kvinnojouren.

Båda riksorganisationerna arbetar med att vidareutbilda sin personal både genom kurser, material, föreläsningar och längre utbildningar. Även Kvinnojourer i Väst stöttar upp med det som personalen behöver och de kan även ge önskemål på vad de skulle vilja lära sig mer om. Att organisationerna har börjat se barnens situation mer på kvinnojourer är positivt. Enligt personalen arbetar de med att få till lagändringar och få ut kunskapen om barnens situation. Förhoppningsvis gör detta att barnens situation blir mer uppmärksammas än vad den enligt personalen har varit tidigare.

5.4 Hur ser barns vardag ut när de bor på kvinnojour?

Barnens vardag stannar upp när de bor på kvinnojour. De kan inte längre ta hem kompisar till boendet och oftast kan de inte heller fortsätta med sina fritidsaktiviteter. Barnen blir många gånger isolerade med sin mamma som i sin tur inte alltid orkar finnas där för sina barn.

Barnet som kommer med sin mamma till kvinnojouren har i det egna hemmet varit utsatt för omsorgssvikt och är ofta i affekt. Då det inte är lätt för vuxna att hantera upplevelsen av våld och allt vad det medför kan man förstå att det troligtvis är ännu svårare för ett barn att hantera alla känslor som uppstår. Beroende på barnets copingstrategier kan reaktionen se olika ut. För att ha bra copingstrategier behöver barnet i grunden ha en bra självkänsla, livserfarenhet och känna sig trygg i sig själv (Starke, 2003). Dessa inre faktorer är troligtvis inte något som barnet har när det kommer till kvinnojouren med tanke på hur situationen i hemmet har sett ut. För att barnet ska få en bra självkänsla och känna sig trygg i sig själv måste de ha en trygg anknytning till sin förälder. Det som är väsentligt för barnets utveckling och möjlighet till anknytning är att föräldern behöver engagera sig i barnet känslomässigt, föräldern behöver känna empati för barnet, se barnet som det är samt ha realistiska förväntningar på barnet (Lindén, 2002). Om situationen i hemmet har varit turbulent är risken stor att ingen av föräldrarna har gett barnet den omsorg som det behövde. När mamman sedan kommer till kvinnojouren så är hon själv i affekt och vid många tillfällen så orkar inte mamman finnas där fullt ut för barnet vilket gör att barnet saknar bekräftelsen och uppmärksamheten som det behöver för att få en bra och fungerande tillvaro.

Hur barnets vardag fungerar på kvinnojouren beror givetvis mycket på mammans möjlighet till att finnas där för barnet. Mamman har valt att förändra sin livssituation genom att ta barnet och flytta till kvinnojouren. Genom problemfokuserad coping har hon funnit en offensiv lösning på sitt problem (Lazarus, 1985). När mamman kommer till kvinnojouren är hon i affekt och har både känslomässiga och praktiska saker att hantera. Personalen uppger att hon ofta har fullt upp med att hantera sina egna känslor. Risken är då att barnet skapar en undvikande anknytning. Undvikande anknytning skapas när mamman visar att det är jobbigt att barnet behöver henne känslomässigt. Barnet drar då sig undan och lär sig att det inte ska uttrycka att det behöver hjälp med tröst och omsorg (Broberg, 2000). För att kunna hjälpa

barnet att hantera denna situation behöver personalen vara uppmärksam på tecken på att anknytningen till mamman inte fungerar. Barnet behöver då andra trygga personer att knyta an till (Lundén, 2004) och där har personalen på kvinnojouren en betydande roll.

De flesta barn går i skolan på dagarna även om det, som tidigare nämnts, kan vara problematiskt om föräldrarna har gemensam vårdnad. För personalen är det självklart att barnet mår bäst av att gå kvar i skolan när man bor på kvinnojouren tillsammans med sin mamma. Frågan som väcks är om det verkligen är barnet som sätts i fokus här eller om det är mamman. I många fall har barnet när det kommer till kvinnojouren en desorganiserad anknytning till pappan. Samtidigt som barnet vill vara nära pappa och försvara honom så skrämmer hans beteende barnet. Detta skapar en desorganiserad anknytning mellan barnet och pappan. Desorganiserad anknytning innebär att barnet förnekar sina egna behov och det kan göra att barnet får svårigheter med kamrater och blir utåtagerande (Broberg, 2000). Att fortsätta vara i skolan som att inget har hänt kan skapa konflikter för barnet, som har problem med samspelet, vilket gör att frustrationen tar över och barnet kan då bli utåtagerande i skolan. Under längre tid har barnet anpassat sitt sätt att vara för att det inte skulle bli så mycket bråk hemma. Genom att ha skapat en kontrollerande anknytning har barnet kunna undvika att (i det här fallet) pappans humör ska svänga för mycket genom att barnet kontrollerar samspelet emellan dem. Att barnet har en kontrollerande anknytning kan göra att barnet skapar en bild av att andra i omgivningen är opålitliga och farliga (Broberg, 2000). Ett barn som har en desorganiserad eller en kontrollerande anknytning behöver stöttning omedelbart för att få hjälp att få en trygg anknytning till sin mamma. Detta för att barnet ska kunna leva ett så bra liv som möjligt. Barnet ser mer till vad det kan göra för att föräldrarna, i detta fall mamma, ska må bra istället för att se till vad det själv behöver.

6 AVSLUTANDE TANKAR

Barn i fokus, det pratar man mycket om i samhället idag. En tanke med denna studie var att se om det utövas i praktiken.

Anmälningar om barn som far illa ökar årligen enligt statistik från Brottsförebyggande rådet. Vid de flesta av dessa fall är det våld i hemmet som anmäls. Många av de kvinnor som kommer till kvinnojour har med sig ett eller flera barn som även de har råkat ut för våld. Barn som utsätts för omsorgssvikt har lättare för att hamna i missbruk eller kriminalitet. Det ger även barnet lägre självkänsla och mindre livsglädje vilket kan påverka barnet även i vuxen ålder (WHO, 2007). Att stötta barn i kris känns viktigt ur många aspekter. Alla barn som växer upp har rätt att må bra och att känna sig betydelsefulla. Det är viktigt att det finns kvalificerad personal som kan stötta barn som far illa när föräldrarna själva inte klarar av att ge dem den omsorg som de behöver. Genom att stötta barn i kris finns även möjligheten att vuxna med psykisk ohälsa minskar. Detta då det är vanligt att man utvecklar en psykisk ohälsa som vuxen om man har varit utsatt för omsorgssvikt under sin uppväxt.

Personalen på kvinnojourer gör vad de kan med de resurser de har för att barnens situation ska bli så bra som möjligt. De uppger även att man har mer fokus på barnen idag än vad man har haft tidigare. Man försöker fokusera mer på barnen än mammorna vid ankomsten till kvinnojouren. Barnen visas runt i bostaden för att de ska känna sig som hemma och ibland får de även ett gosedjur. Det största problemet verkar vara, som i så många fall inom omsorgen, bristen på ekonomiska resurser. Då kvinnojourerna drivs som ideella föreningar är de helt beroende av bidrag. De får inga givna pengar från kommunen utan får årligen söka efter fortsatta bidrag. De är inte bara beroende av bidrag för att driva verksamheten som de önskar utan även när det gäller aktiviteter för barnen. Personalen uttrycker att de skulle vilja göra mer med barnen men att det inte finns pengar för detta. Ibland kan de få ett bidrag som är speciellt avsett för barnen men i de fallen är detta inte från kommunen. Kvinnojourer borde årligen få bidrag från kommunen som öronmärkt ska gå till barnen och deras välmående.

Barnens möjlighet att gå i skolan när de bor på en kvinnojour borde även ses över. Idag har föräldrarna gemensam vårdnad när mamman tar barnet till kvinnojouren. I praktiken innebär det att skolan inte har rätt att hindra pappan från att hämta barnet på skolan. Det borde finnas en tillfällig lösning där mamman får vårdnaden så länge de bor på kvinnojour så att barnet kan gå till skolan och veta att personalen där finns som skydd. Detta känns väsentligt med tanke på att man vet att barn behöver sina rutiner och sitt nätverk för att bygga upp en trygg bas och bra självkänsla.

Innemiljön på kvinnojourerna har personalen gjort vad de kan med. Visst kan man alltid önska sig mer och bättre men utrymmesmässigt har de inte fler möjligheter. Skillnaden mellan de kvinnojourer som bedriver sin verksamhet i villor och de som bedriver i lägenheter är stor när det gäller utemiljön. Barnen behöver aktiveras, framför allt med tanke på att de inte kan ha kvar sina fritidsaktiviteter när de bor på kvinnojouren. Utemiljön och kvinnojourernas lokaler är något som borde ses över mer för att se vad man kan förändra. Det kan räcka med att boendet är på bottenplan i ett lägenhetsområde så att man har en uteplats där kvinnojouren själv kan göra i ordning för barnen.

Barnen som kommer till kvinnojouren är i kris. Som tidigare tagits upp behöver de stöd och hjälp i sin situation. De behöver ha möjlighet till att samtala med professionella även när de bor på kvinnojouren. De kvinnojourer som intervjuades hade samtliga nätverk där de hade möjlighet att kontakta psykolog som kunde komma och prata med barnen. Huruvida psykologen kunde komma med kort varsel framkom inte i intervjuerna och kan vara värt att se närmare på.

Flera av personalen tog upp att de inte har några direkt nerskrivna riktlinjer som de arbetar efter. Det saknas, enligt uppgift, även riktlinjer från riksorganisationerna om hur de ska arbeta. Detta gör att vilka möjligheter barnen har till hjälp och stöd på kvinnojouren skiljer sig åt mellan de olika kvinnojourerna.

Som avslutning vill jag ge en stor eloge till de eldsjälar som arbetar på våra kvinnojourer. Både till den fasta personalen, som jag träffat, och till de frivilliga, som personalen berättade om. De brinner verkligen för sitt arbete och det framkommer tydligt att de arbetar med detta

för att de genuint vill att utsatta kvinnor och barn ska få det bättre i samhället. Utan dessa eldsjälar hade utsatta barns och kvinnors förutsättningar för att få en bättre tillvaro varit minimal.

Avslutningsvis kan sägas att många tankar om vad man skulle behöva forska mer i har väckts under arbetet med den här studien.

Det finns idag en del forskning om barn som far illa och kvinnomisshandel. Det man skulle behöva undersöka närmare är barnens vardagssituation och vad man kan göra för att förbättra den när de bor på kvinnojour. I min studie har intervjuer skett med sex olika kvinnojourer. För att få en bättre överblick över hur det ser ut skulle man behöva göra en större studie där man inkluderar kvinnojourer i hela Sverige.

Ett annat förslag på framtida forskning är att undersöka hur barnen och mammorna upplever det. Hur de själva ser på sin vardagssituation när de bor på kvinnojouren och vad skulle de vilja förändra.

Då många av personalen tar upp att samarbetet inte alltid fungerar med Socialtjänsten skulle detta kunna undersökas närmare. Det kan man göra genom att se hur Socialtjänsten ser på barnens situation och hur de kan hjälpa till för att göra vardagen så bra som möjligt.

En annan intressant vinkel är skolan. Barnens skolgång verkar vara ett problematiskt område då föräldrarna har gemensam vårdnad. Det hade varit intressant att undersöka hur skolan ser på situationen, vilka rutiner de har och vad de har för tankar och önskemål om hur det skulle kunna vara.

En annan aspekt är barnen i fokus. Att göra en grundligare undersökning för att se om barnen verkligen är i fokus på kvinnojourerna. Detta kan göras genom att jämföra organisationernas ståndpunkter, personalens åsikter, mammornas åsikter och viktigast av allt barnens åsikter.

7 KÄLLFÖRTECKNING

Almkvist, K & Broberg, A (2004). *Barn som bevittnat våld mot mamma*. Göteborg: Göteborgs stad, Lundby.

Arnell, A & Ekblom, I (1999). *"och han sparkade mamma" – möte med barn som bevittnar våld i sina familjer*. Stockholm: Rädda Barnen.

Broberg, A (2000): *"När bandet brister"*, Socionomen 2, år 2000, del 1, sid 45-53

Broberg, A, Granqvist, P, Ivarsson, T & Risholm-Mothander, P (2006): *Anknytningsteori. Betydelsen av nära känslomässiga relationer*. Stockholm: Natur och Kultur.

Bäck-Wiklund, M. & Lundström, T (red.) (2001): *Barns vardag i det senmoderna samhället*. Stockholm: Natur och kultur.

Eriksson, M, Biller, H & Balkmar, D (2006). *Mäns våldsutövande - barns upplevelser: en kartläggning av interventioner, kunskap och utvecklingsbehov*. Regeringskansliet Näringsdepartementet

Karlsson, G. (2005) *Om empirisk fenomenologisk forskning*. I A. Gustavsson & P J Ödman. (red) *Den Trankellska vändningen. Ett levande hermeneutiskt arv*. Stockholms Universitet, Pedagogiska institutionen.

Killén, Kari (2002): *Barndomen varar i generationer. Om förebyggande arbete med utsatta barn*. Stockholm: Wahlström & Widstrand.

Kvale, S. (1997). *Den kvalitativa forskningsintervjuen*, Lund: Studentlitteratur

Larsson, S. (2005). *Kvalitativ metod – en introduktion*. I S. Larsson, J. Lilja & K. Mannheimer (red) *Forskningsmetoder i socialt arbete*. Lund: Studentlitteratur

Lazarus, R & Folkman, S (1984): *Stress, appraisal and coping*, New York, Springer publishing company.

Lazarus, R & Folkman, S (1984): *Stress, appraisal and coping*. New York: Springer publishing company.

Lindén, G (2002): *"Psykodynamiska perspektiv på sociala problem"* i Meeuwisse/Swärd (red) (2002): *Perspektiv på sociala problem*. Stockholm: Natur och kultur.

Lundén, K (2004): *Att identifiera omsorgssvikt hos förskolebarn*. Göteborg: Psykologiska institutionen, Universitetet.

Miles, M. B. & Huberman, A. M. (1994), *An Expanded Sourcebook. Qualitative Data Analysis*. Second Edition. Thousand Oaks: Sage Publication

Monat A, Lazarus R.S (1985): *Stress and coping: an anthology*. New York: Colombia University Press.

Patel, R. & Davidson, B. (1994). *Forskningsmetodikens grunder*. Lund: Studentlitteratur.

Starke M (2003): *Att bli tonåring: ett föräldraperspektiv*. Göteborg: Institutionen för socialt arbete, Göteborgs universitet. Skriftserien 2003:5

Sundell, K & Flodin, B (1994) *Mellan stolarna. Vad händer när socialtjänsten inte samverkar kring barn som far illa*. Stockholm: Forsknings- och Utvecklingsbyrå.

Sundell, K, Sjöberg, E, Lundström, U & Wettergren, L (1992) *Se till mig som liten är*. FoU 1992:9. Stockholm: Stockholms socialtjänsts Forsknings- och Utvecklingsbyrå.

World Health Organisation (2007). *Preventing child maltreatment in Europe: a public health approach*. Geneve: WHO.

Hemsidor

Brottsförebyggande rådets hemsida

www.bra.se

SKRs hemsida

<http://www.kvinnojour.com/omskr/1060813691/verks/>

8 BILAGOR

8.1 Intervjuguiden

Bakgrund

- När startades jouren?
- Är ni medlemmar i ROKS eller SKR?
- Vilka utrymmen finns på jouren?
- Hur många kvinnor och barn kan bo här samtidigt?
- Hur många anställda arbetar på jouren? Hur många frivilliga?
- Vilken bakgrund har personalen som arbetar på jouren? Utbildning/yrkeserfarenhet
- Har du under din yrkestid på jouren fått någon vidareutbildning i arbete med barn?

Barnens situation

- Har ni någon som är speciellt anställd för att hjälpa barnen?
 - I vilken omfattning arbetar denna person i så fall?
 - Hur länge har denna resurs funnits på jouren?
- Vilken ålder är det i genomsnitt på barnen som bor här?
- Har ni någon övre åldersgräns för barn?
- Vad anser du att ett barn behöver för att ha en bra vardag?
- Kan du försöka beskriva hur en "vanlig" dag ser ut för de barn som bor här?
- Brukar barnen gå i skolan när de bor här? Är det vanligt/ovanligt?
 - Om barnen inte går i skolan när de bor hos er, får de något stöd med skolarbetet?
Hur ser i så fall det stödet ut?
- Har ni någon kontakt med barnens skola eller övrig omsorg?
- Har ni anpassat miljön här för barnens behov? I så fall hur?
- Anser du att barnen har tillräckliga möjligheter till aktiviteter?
 - Om inte, vad skulle du vilja förändra?
- Vilken möjlighet till stöd finns det för barnen?
 - Vem tar den kontakten, personalen eller mamman?

Kunskap hos personalen

- Hur arbetar ROKS/SKR med barns situation på kvinnojourer?
- Arbetar personalen på jouren efter någon uttalad teori?
 - I så fall vilken och varför
- Har ni några speciella kriterier när ni söker ny personal?
 - Vilka är i så fall dessa?
- Anser du att du har den kunskap som behövs för att bemöta barnen när de kommer till er? Om inte, vilken kunskap känner du att du saknar?

Är det något mer du skulle vilja säga? TACK FÖR DIN MEDVERKAN